СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLIV. Ч. 31. Джерзі Сіти, Н. Дж., пятниця, 7-го лютого 1936. — VOL. XLIV. No. 31. Jersey City, N. J., Friday, February 7, 1936. THREE CENTS

КОНҐРЕС МІЖ ІНФЛЯЦІЄЮ Й НОВИМИ ПОДАТКАМИ

ВАШИНҐТОН. — Провідники демократичної більшости в конґресі роблять усякі зусилля, щоб не допустити до ухвалення нових податків.

Вигляди нових податків ослабили навіть аґітацію прихильників інфляції. Хоч Петмен, автор давнього бонусового закона, ще далі пре до інфляції, його сторонники значно охололи, бо не хочуть брати на себе відповідальности за нові податки. Навіть на кошти бонусового закона хочуть знайти потрібні фонди без ухвалювання нових податків. Кажуть, що уряд повинен знайти на це гроші без такої ухвали, коли президент Рузвелт десь сказав, що виплата бонуса ветеранам не повинна коштувати більше як $100,000,000 на рік.

Виконний уряд Американської Федерації Праці видав публичну заяву про аґітацію за інфляцію. Зазначуючи становище зорґанізованих робітників, заява осуджує рух за інфляцію як шкідливий робіттникам.

ҐЕНЕРАЛЬНИЙ СТРАЙК СПАРАЛІЖУВАВ МІСТО.

ПІКИН (Илинойс). — Ґенеральний страйк, проголошений місцевими робітничими юніями, почався згідно з приказом юній. Увесь бизнес у місті здержано. Навіть банки, крамниці й ресторани послухали приказу й закрили свої канцелярії, коли почули погрозу, що відкритим бизнесам можуть страйкарі повибивати вікна.

Відкриті були тільки аптики, склади молока й вугля.

Шериф покликав до міста військо.

ЮНІЯ, ЧИ РЕКЕТ?

НЮ ЙОРК. — Велика лава присяжних суддів у місцевім федеральнім суді постановила поставити на суд за рекетірство 17 осіб, а крім цього цілий відділ юнії шоферів, візників та конюхів.

Прокураторія закидує, що обвинувачені заставляли всіх візників і шоферів, що привозили поживу з інших стейтів, везти її вперед до центральної стації і там переладовувати ладунок на моторові авта цеї нібито юнії, а властиво справжньої рекети. При тому обвинувачені вживали погроз і насильств.

Через непотрібне воження поживи й переладовування її на інші вози пожива, очевидно, дорожіла. Обчисляють, що „операції" цеї нібито юнії коштували місто коло 300,000 долярів річно.

СТРАЙК ОБСЛУГИ ВЕЛИКИХ БУДИНКІВ ПОЛАГОДЖЕНО.

НЮ ЙОРК. — За інтервенцією міського посадника Ля Ґвардії та окружної ради промислових відносин вдалося довести до порозуміння між власниками великих будівель та юнією робітників, що обслуговують ці будинки. У цей спосіб полагоджено страйк 20,000 робітників у 1,200 будинках, що мав мати велике значіння, головно з огляду на грозячі інші страйки, як кушнірський і кравецький.

УСУВАЮТЬ ҐУБЕРНАТОРА ЗІ СТАНОВИЩА ПРОВІДНИКА ПАРТІЇ.

ТРЕНТОН (Ню Джерзі). — Стейтовий комітет републиканської партії постановив усунути стейтового ґубернатора Гофмена зі становища провідника партії.

Заряд партії невдоволений з політики Гофмена супроти нового законодавства та супроти справи Гавптмана.

ПРОТЕСТУЮТЬ ПРОТИ ЗНИМАННЯ ВІДТИСКІВ ПАЛЬЦІВ.

НЮ ЙОРК. — Стейтовий промисловий комісар робив розсліди над зниманням відтисків з пальців, яке зарядили деякі підприємства. Представники робітників, що обслугують високі доми, заявилися перед комісарем з протестом проти відбирання таких відтисків та переховування їх у приватних архівах підприємств. Робітники говорили, що підприємства можуть потім уживати цих відтисків на те, щоб не давати роботи робітникам, які виступають в обороні робітників.

Стейтовий промисловий комісар заявив, що він порадить стейтовому ґубернаторові й леґіслятурі ухвалити закон, що відтиски пальців має право переховувати тільки уряд.

З ПРОЦЕСУ ЗА ВБИВСТВО РЕДАКТОРА.

МИНЕАПОЛИС. — На процесі проти Ізадора Блуменфелда, обвинуваченого за вбивство редактора Волтера Лиґета, виступали 4 поліцаї як свідки в обороні обвинуваченого. Всі вони ослаблювали зізнання пані Лиґетової, що обвинувачували безпосередньо Блуменфелда. Одні поліцаї виказували суперечність між теперішніми зізнаннями пані Лиґетової та її зізнаннями на поліції зараз по смерти її мужа. Інші поліцаї виказували суперечність між зізнаннями пані Лиґетової про вигляд авта вбивників, освітлення дороги в часі нападу й таке інше.

Прокураторія була видно заскочена цими зізнаннями; прокуратор обіцяв розпочати слідство над тим, яким способом оборона дістала в свої руки рекорди поліції про зізнання пані Лиґетової.

НІМЕЧЧИНА РОЗБУДОВУЄ ФЛЬОТУ В СКОРОМУ ТЕМПІ.

Англія найбільше журиться тим, що Німеччина виконала за два роки цей плян розбудови своєї фльоти, який був розложений на 5 років. Та, не зважаючи на те, вона готова переговорювати з Німеччиною, але Франція опирається.

БОРОТЬБА ЗА ЧУЖІ МОВИ.

Д-р Альберто Бонаскі, член шкільної ради міста Ню Йорку, виступив з публичним закидом, що деякі шкільні урядники виступають проти навчання в публичних школах мов, уживаних у домах іміґрантів. У своїй заяві Бонаскі підкреслює вагу навчання хатньої мови дітей як засобу для нормального розвою дитини. Лоренс Вилкинс, директор ради для чужинецьких мов, виступив з рішучим запереченням закиду. Він каже, що шкільна рада держалася засади, що треба дати такого вчителя чужої мови, як у школі знайшлися 70 учеників, що такого курсу зажадали.

НЕСАМОВИТІ ВІДНОСИНИ В БОЛЬШЕВИЦЬКИХ ШКОЛАХ.

„За Комуністіческоє Просвещеніе" з 16. грудня поміщує кореспонденцію з Ленінграду про інтензифікацію боротьби з анальфабетизмом учителів. В одній ленінградській школі розпорядили в останніх днях іспит для учителів, щоб провірити, чи вони знають ортоґрафію. Більшість учителів провалилась при іспиті; багато було таких, що в диктаті зробили по 80 помилок. Цей іспит улаштували після того, як провірили знання учеників у ленінградських школах. Комісія виказала, що у школах тільки одного району 400 вчителів не знають ортоґрафії. Для них відкрили курси, на які ходить ледви половина. Автор кореспонденції твердить, що вчителі не хочуть учитися, щоб не втратити авторитету в учеників. Крім цього деякі керманичі шкіл противляться цим курсам, бо вчитель не може цього погодити зі своєю щоденною працею. Побоюючись недостачі вчителів, яких число далі ще не вистарчає, директори шкіл затаюють перед комісією їх незнання.

„Ізвестія" з 16. грудня у передовиці заторкують іншу сторону цього питання. Советські вчителі, не зважаючи на низку спеціяльних постанов, далі є найбільш покривдженою верствою громадянства. На провінції вони 4—5 місяців не дістають платень, не мають мешкань. Ясно, що в таких умовинах вони не можуть вчитися та доповнювати свою освіту. У цьому році положення в советських школах не поліпшилося: нема підручників, нема шкільних помочей, ні опалу (з тієї причини в багатьох місцевостях школи зачинені) та що найважніше: нема як слід приготованих учителів.

КІЛЬКО Є ЕСКІМОСІВ НА СВІТІ.

Відомий подорожник Кнут Расмусен обчислив, що число ескімосів не переходить 40,000. Вони живуть виключно в підбігуновій смузі. Сам Расмусен походить по матері з ескімосів, говорить добре мовою своїх побратимців і веде досліди над походженням підбігунової раси.

РЕФЕРАТ УКРАЇНЦЯ В „ТОВАРИСТВІ ЧЕСЬКИХ ЛІКАРІВ".

На наукових сходинах цього товариства в салі хірургічної клініки у Празі мав д-р Ортинський реферат з демонстраціями про рідкі випадки наростнів зі залоз шкіри. Реферат був на запрошення біоптичної станиці Товариства для досліду і поборювання лихих новотворів, що в ній прелеґент працював як асистент від 1925—28 р.

НАДЗВИЧАЙНИЙ СУДОВИЙ ПРОЦЕС.

В Лондоні відбувся надзвичайний судовий процес, якого не було майже сто років. Суд перів судив молодого льорда Кліфорда за те, що він убив автом прохожого. Хоча такий злочин судиться звичайним судом, то з огляду на те, що Кліфорд належить до перів Анґлії, по закону, встановленому в 14-му столітті, його могло судити лише зібрання перів (рівних) і на випадок засуду на смерть він мав привілей бути страченим сокирою, а не мотузом, як звичайний громадянин. Суд відбувся в ґалерії Вестмінстеру в приняві 80 льордів, одягнених у пишні червоні киреї, згідно з модою 14-го століття. Як велів ритуал, обвинувачений упав серед салі на колїна і просив перів судити його згідно з традиціями та сумлінням, після чого суд відбувся як звичайно, але секретар уживав замісць анґлійської старо-норманської термінольоґії. Після виправдання обвинуваченого льорд канцлер дозволив йому піднятися з колін та звелів надіти на нього червону кирею, після чого він дістав право заняти своє місце між льордами. Останній суд цього роду відбувся в 1847 р., але тоді обвинуваченого, який убив свояка, щоб дістати спадщину, засудили на смерть. Анґлійська преса пише, що щастя, що між льордами є так мало злочинів, інакше держава збанкротувала би через самі суди. Вони обчислюють кошти процесу, який тревав ледви годину, на 5,000 фунтів, і то лише тому, що з 300 льордів, які мали право бути присутніми, прибуло лише 81.

ЖАХЛИВА СЦЕНА.

Жахлива сцена розігралася недавно на одній вулиці в Гамбурґу. Слон, що належав до мандрівного цирку, нагло розскаженів і, скинувши їздця, пігнав вулицями передмістя Штелінґен. Налякані прохожі поховалися по домах. Всежтаки слонові вдалось допасти одного втікача, зловити його своєю трубою поперек тіла і кинути з цілої сили до землі. Звір велитень був такий розярений, що потоптав трупа, перемінивши його в купу кривавої маси. Аж після довгих зусиль слона накрили сітями і привели назад до цирку.

НЕБУВАЛИЙ ПОЄДИНОК.

Минулого місяця відбувся недалеко Парижа, у славнім місті Фонтенебльо, поєдинок двох паризьких адвокатів. Оба противники вистрілили не тільки в тій самій секунді, але і в тім самім напрямку. Кулі з револьверів зударилися посередині і розприскались на сотні відламків. Після такого небувалого випадку противники відмовились від дальших стрілів.

АДВОКАТИ-ЧУЖИНЦІ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.

Є в містечку Тлустім, пов. Заліщики, адвокат жид д-р Шмуц, який свого часу був конципієнтом в адвоката д-ра Західного в Бережанах і тоді укладав судові письма українською мовою та й нині живе переважно з української селянської кліентелі. Але коли одержав судовий позов українською мовою, яким громадянин українець позиває його за заплату належитости за помешкання, він нараз забув цю мову і, покликуючися на відповідний припис мовного закону, зажадав доручення йому перекладу цього позву польською мовою, про що можна переконатися з актів городського суду в Тлустім II С 428/35. Таке поведення адвоката чужинця, що живе між українцями і з українців, треба вважати за вияв легковаження до всього, що українське, і з того повинно українське населення Тлустеччини витягнути відповідні висновки. — („Діло").

ТАМ, ДЕ КОЛИСЬ БУЛИ БАГНА.

Донедавна майже під самим Римом, на розлогій понтійській низині, лежали багна, що були вогнищем грізної недуги, малярії. Ці багна, простором 75 тисяч гектарів, після 3-літньої меліораційної праці перемінилися в урожайні поля, на яких заложено вже коло 3 тисяч хліборобських фарм.

Колишній простір багон поперетинано сіттю каналів, якими вода спливає до моря. Крім цього 17 електричних помпових стацій відводнюють нижче положені землі. На цілому осушеному просторі збудовано 953 км. доріг.

Новооселені кольоністи отримують землі на правах довічної аренди. Величина господарств від 15—25 гектарів. Останні жнива дали 110,000 сотнарів збіжжя. Кошти осушення винести дотепер півтора міліярда лір. Праці над осушенням решти багон ідуть інтен-

ВИБРИК ПРИРОДИ.

В селі Сенякова, чортківського повіту, одна жінка вродила дитину, що має тільки одну руку, одну ногу та одно око, а голову приручну до рамени. Цікавий цей вибрик природи зложено в спирті в міському музею в Чорткові.

КОЛХОЗИ Й АКТИ ВІЧНОЇ ДЕРЖАВИ.

„Соціялістіческоє Земледеліє" присятило статтю справі доручування колхозам актів вічної держави. До 1. грудня м. р. тільки 37,504 колхозів одержали ці акти. Хоч границі посідання для 99,316 колхозів устійнено вже в плянах, комісії досі не перевірили і цих плянів не затвердили. В поодиноких округах розбіжність між нормою, яку устійнив уряд, і справжньою скількістю колхозів, яким акти надано, є дуже велика. Нпр. на Білорусі на 5,800 колхозів мають ті акти ледви 1,408, у свердлівській окрузі на 3,670 мають 539 і т. д. Автор статті стверджує відоме вже явище, що колхозники не виявляють більшого зацікавлення приспішенням тієї справи. Більшість селян, приділених до помочі землемірам, відтягається від цієї праці, бо вона оплачувана гірше, ніж яканебудь інша праця в колхозах.

КАТАСТРОФАЛЬНЕ ПОЛОЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В ПОЛЬЩІ

ЛЬВІВ.—„Українські Вісти" пишуть, що те, що діється з українською школою на українських землях під Польщею, можна назвати тільки катастрофою. Нема навіть статистичних дат, щоб можна обчислити, яка велика неграмотність на наших землях. Знаємо тільки те, що в цілій Польщі на 5,400,000 дітей у шкільному віці є 1,200,000 дітей поза школою. А найбільший брак шкіл є саме на українських і білоруських землях. І коли відсоток анальфабетів у Познанщині виносить 4%, то в тернопільськім воєвідстві є анальфабетів 40%, у станиславівськім 51%, у волинськім 71%, а в поліськім 76%. Отже сотні тисяч українських дітей є без школи.

А ми — пише згаданий часопис — заховуємося так, якби все було в найбільшім порядку. Обмежуємося до Рідної Школи з кільканацятьма народніми і середніми школами і ще й тої не годні вдержати, бо вона ледви дихає під фінансовими тягарами.

КІПЛІНҐ, СЄНКЕВИЧ І УКРАЇНА.

ВИЛЬНО. — Виленське „Слово" пише таке: „Кіплінґ кохав Індії міцно, цілим серцем кохав Індії і тому Індії можуть бути англійські. Сєнкевич кохав українські степи, дикі поля і тому Україна може бути польська".

БАНДЕРА З ЧОТИРМА ТОВАРИШАМИ В ТЮРМІ.

ВАРШАВА (Польща). — Польські часописи доносять, що до Кельц прибув поїзд з Варшави, який привіз „головних спричинників вбивства міністра Перацького". Перед двірець заїхав великий автобус, у якім поліція, при всіх засобах обережности, умістила по черзі Бандеру, Лебедя і Карпинця, засуджених на кару смерти, яку замінено завдяки амнестії на досмертну вязницю, а опісля Климишина і Підгайного, засуджених на досмертну вязницю. Засуджених відвезли до чеснохрестської вязниці. Вони розмовляли голосно по українськи і сміялися.

СТИҐМАТИЧКА НАСТЯ ВОЛОШИН.

ЛЬВІВ. — До монастиря СС. Василіянок привезено з Млинів, повіт Яворів, стиґматичку Настю Волошин, яка є тепер під опікою черниць. Як відомо, Настю Волошин досліджували професори університету і ствердили, що в неї рани, подібні до тих, що їх мав Христос. Тепер появилися рани на чолі. Настя каже, що має теж рани на серці у формі тернового вінка, а серце пробите мечем і списою. З усіх ран — на руках, на ногах, лівій груди і на чолі спливає багато крови. Стверджено, що Настя терпить великі муки, коли воду по митті її рук і тіла зливається до загального зливу. Колиж воду виливають до городу, або на інше чисте місце, Настя не відчуває мук. Друге дивне явище стверджено в господаря в Млинах, у якого перебувала Настя. І так виявилося, що шиби в помешканні господаря в Млинах опалізують; на шибах видніють якісь постаті, між котрими виразно видно постать Матери Божої. Це явище пояснюють проміннюванням душі стиґматички.

Цікаве те, що багато стиґматичних явищ Насті Волошин вяжеться тісно з греко-католицькими святами. Настя оповідає теж цікаві подробиці з мандрівки своєї душі по далеких краях, приміром по Соловках, Сибірі, Америці, Франції та інших краях, де живуть українці або українські іміґранти. Таке подає „Діло", додаючи, що справою Насті Волошин живо заінтересувався митрополит Шептицький, якому складають постійно вичерпні звіти про її стан. Студіює це явище теж вірменський архиєпископ Теодорович, що студіював справу відомої німецької стиґматички Тереси Найман з Конерсрайту і написав розвідку про Тересу.

9 РОКІВ ВЯЗНИЦІ ЗА ПЛЯНОВАНИЙ АТЕНТАТ НА ВОЄВОДУ.

ЛУЦЬК (Волинь). — Польський трибунал засудив 23-літнього Олександра Куца на 9 років тюрми за намаганий атентат на волинського воєводу Г. Юзефського. В слідстві Куц признався, що належав до ОУН, щоби боротися з комунізмом, який ширився між українською молоддю на Волині, а який міг знищити тільки український націоналізм. Він теж заявив, що сам перешкодив виконанні атентату. Прокуратор твердив, що Куц, будучи в тюрмі, ще й звідтам кермував далі акцією ОУН.

РАБІНИ В МИТРОПОЛИТА.

ЛЬВІВ. — Дня 22 січня зявилися в митрополита Шептицького рабіни міста Львова, д-р Леві Фрайнд і д-р Єшескіль Левін, і зложили йому гебрайською мовою в імені жидівського населення побажання. Митрополит відповів по гебрайськи, після чого йшла довша гутірка.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jeresy City, N. J. on March 30, 1911 under the act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016. 4-0807.

За кожду зміну адреси платиться 10 цент.ві

З Канади належит посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

НАСЛІДКИ БАЙДУЖНОСТИ: СУСПЕНДУВАННЯ

Новий рік зачинаємо в нашій орґанізації тим, що було найбільшою язвою у минулому році, себто надмірним суспендуванням членів за залеглі вплати вкладок. У минулому році було коло 4,000 таких суспендовань, старших і дітей, і тільки половину зі суспендованох принято наново до орґанізації. Що це є велика для нас шкода, про це зайво говорити. Та треба говорити про те, щоб таке не повторилося в біжучому році.

В першу чергу звертаємося до нашого членства. Вонож знає, з яким великим трудом збудовано нашу орґанізацію. Скільки коштів труду і посвяти вложено в те, щоб нашого іміґранта підховати національно й орґанізаційно, щоб з нього зробити громадянську і свідому й поступову людину та втягнути його до У. Н. Союза. Чиж можна тепер так нерозважно й легкодушно нищити те, що є окрасою кожного з нас і цілої нашої орґанізації? Чи можна жити свідомим і орґанізаційним життям яких 15 чи 20 років, а потім махнути на це рукою і вертатись назад до примітивного стану нашого іміґранта, коли то він не розумів ваги і сили орґанізаційної? Чи можна наносити собі самому і своїм дітям таку велику шкоду?

Над тими питаннями треба обовязково застановлятись і не тільки самому не допускати до суспензи, але треба дбати і про свого сусіда, про свого співбрата в орґанізації, й не допускати, щоб він покидав ряди нашої орґанізації, щоб він покидав нашу Союзову родину. І треба памятати за цей порядок, що це є обовязок члена принести чи прислати свою вкладку.

Та таки найбільший обовязок спочиває тут на наших відділових урядниках. У. Н. Союз не є ніякою бюрократичною машиною. Це жива орґанізація, в якій не заважує сама канцелярійна робота, хочби не знати яка точна й совісна. Тут не поможуть і найліпше виготовлені списки, найкраще уложені відозви чи упімнення. Тут мусить бути живе слово, жива виміна гадок. Мусить бути зустріч людини з людиною. На таких засадах будовано нашу орґанізацію. І чи це вистарчальне, чи ні, — така є правда, що тільки таким способом можна вдержувати нашу орґанізацію, ще й у теперішнім часі. Як відділові урядники не будуть настоювати своєю особистою інтервенцією на те, щоб члени, їхні особисті знайомі, не вплачували своєчасно вкладок, то наша орґанізація буде далі терпіти і поносити шкоду. Вона далі буде здержувана в свойому розвою. І то в часі, коли все в орґанізації в якнайкращім порядку, коли майно захоронене, коли є всі дані на те, щоб не тільки кожному з нас у ній оставатись, але ще й інших до неї затягати — для їх власної користи. І чиж можна так далі наносити собі самим шкоду, і то без найменшої потреби, і то через ту національну хворобу, яка вже стільки нам нашкодила, а якою є наша традиційна байдужність.

СУД НАД УКРАЇНСЬКОЮ МОЛОДДЮ У ВАРШАВІ

ПРОМОВИ ОБОРОНЦІВ.

(З львівського часопису „Українські Вісти").

(51)

Заклик до суду.

Високий суде! Карний закон не є нічим абстрактним, відірваним від життя, й лиш тоді сповняє свою функцію. Перед судом стають у ролі знавців: пан прокуратор і оборона, як рівний з рівним, що жертвують високому судові свої услуги в предметі оздоровлення відносин, на яких виріс нинішній процес.

Прокруатор пропонує за допомогою численних смертних засудів, одним махом усунути ОУН з нутра української суспільности. Прокуратор хоче відвернути українську суспільність від ОУН.

Я, як того хоче прокуратор, мушу ввійти в ролю арбітра, що виставив би рецепту оздоровлення відносин, які панують на схід від Сяну. Всю свою душу вкладаю в здібність соціольоґа, що мав би виписати кінцеву дію сьогоднішньої драми.

Високий суде! У ваші руки складаю судьбу моїх клієнтів. Я певний, що панове судді, так як і оборона, свідомі поваги й значіння хвилі, свідомі положення, в якому має прийти вирішення процесу. Свідомі, що лиш тоді запанує чиста атмосфера, атмосфера, що піддержує ідеал справедливости, ідеал, який завсіди присвічував розвиткові людської культури, ідеал, на якому спочивали й спочивають підвалини людської цивілізації.

І хоч ворота судової салі відділять нас від цього обильного процесового матеріялу, хоч чергуванням віків присуд припаде пилом, — повсякчасно промінюватиме він і голоситиме світові, які саме причини й спонуки знаменували вимір справедливости в процесі Степана Бандери й інших.

Теміда не зміняється й вона завжди тут залишиться. Вона покровителювала, покровителює й покровителюватиме лиш тим чинникам світового уладу сил, що визнають гасло: Не роби ближньому того, що вчора тобі було немило, і не позбавляй ближнього радости його життя, коли не маєш абсолютної, певної й реальної причини.

ПРОМОВА Д-РА ШЛАПАКА.

Д-р Шлапак зачинає свою промову ствердженням, що на лаві підсудних сидить 12 молодих українців під замітом приналежности до ОУН.

— Дивне фатум — говорить д-р Шлапак — яке переслідує українців впродовж кільканацятьох віків, завело обвинуваених до тієї салі, де відбулося стільки політичних процесів.

— Колиб, унаслідок якогось катаклізму, згинуло все, а залишилися лиш акти тих процесів, то з їх змісту можнаб відтворити історію кльканацятьох літ незалежної Польщі.

Предсідник звертає оборонцеві увагу, що не вільно в той спосіб порушувати того питання.

Д-р Шлапак заявляє, що від кільканацятьох місяців обвинувачені є предметом зацікавлення не лише польського народу, але й українського.

— Якіж то історичні випадки й причини вмістили обвинувачених на цій лаві? Перед судом стануло 12 молодих людей під замітом, що хотіли створити українську державу й що тій ідеї присвятили вони молодість, волю, навіть життя.

— Не дивуймося, — говорить оборонець — що не бачимо на лаві людей, досвідчених віком, що міряють задуми силою. Маємо перед собою молодь, сіль землі, що не має досвіду...

Не зважаючи на кількакратне упімнення предсідника, оборонець намагається представити політичне тло й спонуки діяння обвинувачених.

Після перерви, що її зарядив предсідник трибуналу, суд проголосив постанову, що нею засудив д-ра Шлапака на 300 злотих гривни за вислів, „що з одних судових актів можнаб віддзеркалити кільканацять-літню історію незалежної Польщі".

Після того д-р Шлапак приступив до обговорення вини клієнта — підс. Карпинця. Карпинець зпочатку не признавався до приналежности до ОУН і заявив, що його лябораторія служила виключно для наукових досвідів. З бляхою не мав нічого спільного. Не знав про плян замаху на міністра.

Дня 15. серпня признався Карпинець до приналежности й заявив, що вправді зробив пушку, однак не наповнював її вибуховою речовиною й не знав для чого мала та бомба послужити. Всупереч тому, що каже акт обвинувачення, будьтоби Карпинець належав до ОУН від 1931 р., він належав щойно від 1933 р., про що кажуть між іншим документи з „актів Сеника". Карпинець це хемік. Його в першу чергу цікавила міжплянетарна комунікація при помочі ракет. Вибуховими матеріялами цікавився щойно в 1933 р., коли вступив до ОУН.

Проф. Дзевонський ствердив, що лябораторія Карпинця була бідна.

Чейже ОУН могла краще вивінувати орґанізаційну лябораторію. Запальники, що їх знайшли у Віслі, належали до Карпинця. ОУН мала кількох хеміків, куди кращих, ніж Карпинець. З зізнань інсп. Хомранського виходить, що ОУН перевозила вибуховий матеріял із Чехословаччини.

Валізку з ґранатами залишив Карпинець у хаті Климишина. В слідстві просив, щоб того не протоколували; мовляв, зізнає про те на розправі, бо це обставина, що відтяжує Климишина.

Карпинець признався, що зробив коробку, запальник, металеві й деревляні части бомби. Це щире зізнання. Якби Карпинець зробив щось більше — теж признавсяб. Карпинець не був конспіратором, не затер слідів злочину й щиро признався до того, що зробив.

В год. 18:45 предсідник зарядив перерву до дня 4-го січня.

Суботнішня (4. січня) розправа почалася в год. 10:50. Дальше промовляє оборонець Карпинця, **д-р Шлапак.**

Покликуючись на оречення експерта проф. Дзевонського, оборонець твердить, що висновки експерта частинно потверджують тезу обжалування, а частинно, що Карпинець не наповнював бомби вибуховими матеріялами й що ті матеріяли походять з іншого джерела.

Проф. Дзевонський твердив, що уладження й тіснота в мешканні Карпинця становили дуже примітивні умовини для виконування прецизійних досвідів у цілі продукції вибухових матеріялів на більшу скалю. Це насуває припущення, що підсудний щойно робив передвступні приготування, приготовляв матеріяли, які могли бути виконані деінде.

Це доказувалоб, що **були ще інші місця й джерела продукції вибухових матеріялів, про які пан прокуратор знає, але з ріжних мотивів не вважав за вказане виявити на тім процесі.**

Предсідник: На якій підставі ви це твердите?

Прок. Желенський: Прошу запротокулувати слова пана оборонця.

Предсідник велить запротоколувати й звертає увагу адвоката на недопускальність таких тверджень.

Д-р Шлапак обговорює виводи експерта й доходить до висновку, що Карпинець у своїй примітивній лябораторії не міг робити прецизійних продуктів.

300 зл. кари.

Після короткої перерви предсідник проголошує таку постанову: Окружний суд постановив укарати адвоката Шлапака гривною у висоті 300 зл. за те, що він допустився зневаги прокуратури, а це в той спосіб, що посудив її в затаювані сутніх для справи обставин.

Після відчитання цеї постанови предсідник уділює голосу д-рові Шлапакові.

Адвокат Шлапак заявляє, що він зрікається голосу.

ПРОМОВА Д-РА ПАВЕНЦЬКОГО.

Д-р Павенцький боронить **Климишина і Зарицьку.**

Розумію — говорив — що між мною, оборонцем одиниці, і прокуратором, що виступає в імені держави, є великий дистанс. Але що бороню чоловіка, мушу вглянути глибше в товчки його ділання.

Ситуація Климишина є винятково тяжка, бо він мовчить. Хто мовчить, неконечно признається. І неконче мовчить він зі страху. Оборонець змальовує вплив на молодь подій з 1918 і 19 рр. Климишин, син убогих селян, дійшов власними силами до університету. Там зустрінувся з літературою не лиш українською, але й польською. Те, що поляк творить уже тільки історіософію, те саме українця вдаряє в почування.

Климишин перевозив літературу, але це не є 97-мий параґраф, хіба 155-тий.

Якщо йде про злочин з 225 і 226 параґрафу, то не доказано, що Климишин, купуючи каліхльорик для Карпинця, знав, для яких цілей купує.

Климишин мовчав не зі страху. Його мовчанка — це свого роду відвага. Не хоче він нікому зробити найменшої кривди. Він мовчав при першім переслуханні, а при другім, коли довідався з уст прокуратора, що вбили мін. Перацького, у нього заіснувало якесь затяття й від того часу мовчить, до сьогодні. Але це не є прояв трусливости.

Якщо йде про кару, то оборонець вносить, щоб відносно злочину головної зради суд поступив згідно з буквою закона, а відносно злочину з 225 параґрафу просить про уневиннення.

Зарицька.

Після перерви д-р Павенцький займається підсудною Зарицькою. Нема — говорить — ніякого доказу, що Зарицька належала до ОУН. Мигаль сказав, що було в звичаю ОУН виручуватися студентками й ученицями, але вони не здавали собі справи, що роблять.

Якщо йде про інвіґіляцію Кособудзького та вбивство Бачинського і напад на друкарню Яськова, то ті справи тут не належать. За те Зарицька відповідатиме перед львівським судом.

Акт обвинувачення твердить, що Зарицька знала, хто Мацейко. Ніяких доказів на те нема. Прошу — кінчить адвокат — звернути Зарицьку тому редедовищу, серед якого вона зросла. Впродовж півтора року досить вона вже витерпіла. Тут не стоїть звироднiла душа, а тільки молода дівчина.

Після промови третього з черги оборонця **д-р Ганкевич**, який ще одинокий має промовляти, просить перервати розправу з огляду на Різдвяні Свята.

Трибунал рішив відложити розправу до четверга, 9. січня, себто до третього дня Різдвяних Свят.

(Далі буде).

Небезпечне.

Портієр не хоче впустити якогось добродія до директора театру, який є на пробі опери.

— Таж я саме композитор цієї опери!

— Коли так, — каже портієр — то тим більше не можу вас впустити! Перед хвилиною пан директор кричав: „Колиб я мав під рукою тут композитора, я вбив би його!"

Д-р Кирило Трильовський.

Д-Р ТОМА Ґ. МАСАРИК

ПРЕЗИДЕНТ-„ВИЗВОЛЬНИК" ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ

(2)

У тих епічних віршах говориться про боротьбу чехів з Карлом Великим (іще у 9-тім століттю!), про побіду над польським королем Болеславом Хоробрим та про якусь битву з татарами (!) під Оломуцом (у Чехії).

Майже рівночасно відкрито подібний рукопис у Зеленогорі.

Чехи дуже були зарозумілі на ті рукописи, а особливо на перший, котрий нібито походив іще з 14-го століття і показував, які високо культурні були чехи вже в тих часах.

Цілий світ заінтересувався тими рукописами; навіть ґеніяльний старий німецький поет Ґете переклав одну пісеньку з кралєдворського рукопису. Наші українські письменники також переклали дещо з нього.

Одначе вже в 1858 році почали декотрі вчені сумніватися в правдивість, ориґінальність тих рукописів, а професор **Ґебавер** з чеського університету в Празі підніс рішучі заміти проти них в енцикльопедії Єрша і Ґрубера.

Чеська преса мов скажена напала за це на нього і тому він порозумівся з Масариком, що видавав науковий часопис „Атенсум", у справі оборони. І так помістив Масарик у тім часописі публичний зазив до Ґебавера, щоб він вияснив в „Атенсум" справу рукопису. „Я кажу, — писав Масарик — що теперішній стан спору не годиться ані з нашою честю, ані з правдою, і що через це ми і в себе вдома і в чужині дуже собі шкодимо. Я не розумію, як хтось може казати, що честь нації вимагає оборони рукопису. Честь нації вимагає оборони, зглядно пізнання, **правди,** і нічого більше. Вищими є моральність і відвага, котрі признаються до помилки, ніж оборона неправди, хочби її шанував навіть увесь нарід".

Отже прийшло в „Атенсум" до основного розбору спірних рукописів. Ґебавер зробив це як мовознавець, а Масарик — з соціольоґічного становища. Вийшло цілком ясно, що кралєдворський рукопис написав таки сам Ганка, і що можна навіть доказати, що він висказав там такі погляди, які власне панували на початку 14-го століття. А щодо самої мови, то це, на думку палеоґрафів (учених усіх старих мов) справжнє чудовище.

Все, що жило, чеська преса і навіть сільські товариства кинулися на Масарика та його молодих товаришів, закидуючи їм національну зраду.

На це відповідали вони новими доказами, що оба рукописи — це просто зручні фальсифікати. Та всеж таки проф. Ґебавер розхорівся, а проф. Опатрни навіть помер з гризоти, і лише Масарик стояв відважно і спокійно, мов скала, в обороні правди. І остаточно правда таки перемогла, а він і його приятелі заложили знаменитий часопис **„Час",** що став орґаном так званих **„реалістів,** котрі пізніше, в 1899 р., зорґанізувалися в самостійну партію.

Багато прикростей мав Масарик від своїх колеґів-професорів, котрі не хотіли його пропонувати на звичайного професора, а навіть нагану йому ухвалили. А все те внаслідок тої витревалої його боротьби в справі пофальшованих рукописів.

Він зістав послом до парляменту в р. 1891, а пізніше знову в роках 1907 і 1911.

Одного разу їхали ми оба разом в однім ваґоні залізницею. Я вертався до Галичини, а він їхав до своєї виборчої округи. Ми зговорилися про ті славні рукописи і він оповів між іншим, як Ганка поставляв у кралєдворський рукопис навіть цілком модерні російські слова. Видячи у мене одно з женевських видань Драгоманова, він попросив, щоб йому позичити на час дороги, і зараз поробив собі потрібні йому виписки.

Та повернімся трохи назад. В листопаді 1890 р. прийшло до порозуміння між Масариком і Ю. Ґреґром, редактором „Народніх Лістів", котрі найбільше на Масарика нападали. Справу рукописів убито і тепер чехи навіть не згадують про них. У всякому разі В. Ганка і його приятелі піддурили дуже зручно на цілих 60 літ не лише чехів, але і цілий майже культурний світ. На тім, що фальшівництво зістало доказане, і то самими чехами, а не чужими, вони лише зискали на поважанню у тому власне світі.

Ще в грудні 1891 р. зістав Масарик соймовим послом, а в наступнім році членом так званих „делеґацій", то є свого роду парляменту для спільних австро-угорських справ. Тим делеґаціям підлягала також справа Босни й Герцеґовини, котрі заходами Бісмарка (щоби підорвати московські впливи на Балкані) віддано Австро-Угорщині в 1878 р. на берлінськім конґресі в „окупацію".

Масарик старався пізнати все на місці, з власної обсервації. Отже поїхав сам до тих країв і, зібравши достаточні матеріяли, виступив потім з тимбільшим знанням справи — з критикою відносин, що панували на тих землях.

По замиренню з Ю. Ґреґром вступив Масарик до партії молодочехів, але внаслідок непорозумінь з ними він зложив у 1893 р. оба мандати, хоч у тій партії полишився аж до 1899 року, коли зорґанізував свою власну партію „реалістів".

Але за тих два роки парляментарної діяльности виголосив він цілу низку незвичайно цінних промов, котрих зміст годі тут подавати.

Наново послом до парляменту став він знову аж в 1907 р., але і підчас тої парляментарної передишки працював незвичайно багато як політик та не занедбував і своїх робіт як професор і вчений.

На той час припадає його виступ у **„справі Гільснера",** котра стала славною не лише в Европі, але і в Америці, що йому потім підчас світової війни власне в тій части світа дуже помогло.

А „справа" та виглядала ось-як:

Дня 29 березня 1899 р. знайшли люди в однім лісі при чесько-моравській границі на области громади Поляна якусь замордовану дівчину. Зараз пішли поголоски, що то жиди її вбили, щоб її крови вжити до маци, дарма, що це було вже по жидівськім Великодні. Чіпилися якогось напів дурного жидка Гільснера, котрого хтось на 900 метрів від того місця бачив, і його віддано під суд та засуджено на кару смерти. Внаслідок касації відбулася друга розправа і його засуджено на 20 літ тюрми. Взагалі доказів проти нього не було, а засудили його присяглі судді просто внаслідок страшних криків клерикальних ґазет, котрі поширювали та повторяли ще середньовічні казки про християнську кров, потрібну до жидівської маци.

Хтож інший мав би відвагу виступити проти тої загальної нагінки, як не Масарик?! Бо не лиш клерикальні, але навіть і ліберальні часописи повторяли ту старовинну казку. І він виступив з цілою пристрастю спокійного вченого, людини, що любить правду. Він писав потім: „Я виступив не тому, щоби боронити жидів, а лише тому, щоби нашому народові відобрати цей забобон; бо кождий забобон є шкідливий".

Підюджена клерикальними ґазетами студентерія виправляла страшні демонстрації проти нього, але він не злякався; а все, що розумне і поступове, стануло по його стороні.

В справі Гільснера мушу ще ось-що додати:

І міністер судівництва був тої думки, що Гільснера засуджено неслушно, і тому просив цісаря Франц Йосифа, щоб його помилував. Та цей заявив, що годі це зробити з уваги на страшне заворушення народніх мас проти жидів. Автім Гільснер є бідний, то йому лекше буде жити в кримінали, ніж на волі...

Ось так „власть імущі" рішали про долю людини! І щойно по розвалі Австрії, коли і так йому лиш кілька місяців іще сидіти в тюрмі припадало, він вийшов на волю.

Цілий той факт із заявою „найяснішого" вийшов допера на верх у споминах того міністра.

Також у 1913 р. виступив Масарик проти тих забобонів з нагоди процесу в Києві проти жида Байліса, котрому закинули царські суди, що він у ритуальних цілях замордував якогось хлопчика.

На протестуючім вічу в салі збіжевої біржі в Празі він гостро заатакував царський уряд та православне російське духовенство за ширення таких забобонів і підюджування в цей спосіб темних народніх мас, що дало причину до погромів, котрих жертвою впало 37 тисяч людей. А таке виступлення Масарика дуже було не всмак чеським ріжношерсним москвофілам!

(Далі буде).

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

ЯК РОБИТЬСЯ ЗАКОНИ ДЛЯ БАЧАЧІВ.

Посолка до нюйорської стейтової леґіслятури, пані Джейн Тод, внесла в цім законодатнім тлі проект нового закона про розводи.

Каже вона, що теперішній закон робить розводовий процес таким дорогим, що людина, яка хоче дістати розвід, може добитися його тільки великими коштами. Вона мусить підплачувати свідків, детективів, щоб доказувати свому подругові чужолоство, або їхати по розвід туди, де його можна легко дістати, наприклад до Мексика або до Ріно.

Такий розводовий закон, каже пані Тод, дає розвід тільки багачам.

У тому Америка сходиться з Англією, в котрій справи розводу розбирає від свого часу спеціяльний суд у палаті лордів, та коштували великі суми. Приклад так званого клясового законодавства.

КИЙ МАЄ ДВА КІНЦІ.

Нюйорський розводовий закон признає тільки одну основу для позву за розвід від подруга: чужолоство.

Здавалось би, що закон виходить з морального заложення й певно має моральні наслідки.

Тимчасом у леґіслятурі нюйорського стейту посли підчеркують, що цей закон має такі наслідки, що люди, які хочуть розвестися, влаштовують чужолоство навіть тоді, як перше цього не допускалися.

ДБАЮТЬ ЗА ОСВІТУ?

Большевицькі агенти люблять вихвалюватися, як то большевицький уряд дбає за навчання, школи, вчителів і вчительок.

Татяна Чернавіна, московка, що втекла від большевиків, що сама була вчителькою, пише в своїй книжці „Ми, совєтські жінки":

„Перед революцією вчительки у вищих школах брали 200 золотих рублів на місяць, у народніх школах 60 до 80 рублів по містах та 40 до 50 рублів по селах. У 1932-гім році вчительки в робітничих школах дістають 120 совєтських рублів, а в народніх школах по 50 рублів на місяць".

Так виглядає порівнання дбайливости за народню освіту з боку большевиків з дбайливістю царського уряду.

ГРОШЕВА ЗАПЛАТА И СПРАВЖНЯ ЗАПЛАТА.

Порівнання заплат дає тільки неповний образ, хоча в обох випадках для порівнання вживається одної міри, себто російського рубля.

Недобре це порівнання тому, бо рубель у часах перед революцією значив, себто вартував, одно, а по революції друге. Тому замісць гроша краще вжити для порівнання те добро, що його можна купити за рубля.

Тому Чернавіна доказує: „Перед революцією за рубля можна було купити 20 фунтів хліба, а в 1932-гім році лиш 1 фунт. Перед революцією за 1 рубля можна було купити 6 фунтів цукру, а 1932-гім році тільки пів фунта. Перед революцією за рубля можна було купити 5 фунтів масла, а в 1932-гім році чверть фунта масла".

Отже як большевицькі агенти хваляться, як це добре в совєтській Росії живеться робітникам узагалі, а умовим робітникам спеціяльно, то це мусить бути правда: Хороша дочка, коли мати хвалить.

НОВІ ЧАСИ, НОВІ ЗВИЧАЇ.

У місті Орендж, у стейті Ню Джерзі, відбулись у вівторок збори „Нюджерського Інституту для Родинних Відносин". Велику частину нарад цих зборів присвячено питанню, як давати дітям інформації про родинні й полови справи.

На зборах зявилося коло 700 жінок. Більшість з них — матері. Бесідниці й бесідниці доказували їм, що дітей треба вчити ріжниці між пристойністю та непотрібною скромністю.

Директорка Союзу Студій над Дитиною закликала родичів покинути старі звички та говорити явно про справи, які досі вважались інтимними.

Приявні жінки не проявляли ніякого спротиву проти цеї поради.

Що на це скажуть наші матері?

І ТАМ НОВІ ЧАСИ.

У своїм першім посланію до парляменту новий англійський король сказав між іншим:

„Я можу вас запевнити, що першою ціллю свого життя буду вважати шанувати свободи мого народу та попирати добробут усіх кляс моїх підданих".

Король говорить про себе „я", а не „ми"; як це говорили його предки. І говорить про свободи своїх підданих, а не про їх обовязки.

БОРЦІ ЗА ВОЛЮ.

Російський большевицький уряд продає Італії нафту й у цей спосіб унеможливлює наложення Лігою Націй заборони вивозу нафти в Італію.

У той самий час большевицькі агенти закликують лібералів і соціялістів обєднатися з большевиками для боротьби проти фашизму.

На тій відай основі большевики вважають себе провідниками боротьби проти суспільного утиску. Як казав провідник у поговірці: „Гейже всі наперед під моїм проводом! А я за вами!"

ЗА „ЧИСТІ" ФІЛЬМИ.

У студії над фільмовим промислом, що недавно вийшла великою книжкою під заголовком „Де Мувіз он трайел", відомий автор Вилієм Ален Гвайт оповідає про широко звісну кампанію за „чисті" фільми такий факт:

В однім західнім стейті відбувалися збори федерації клюбів, присвячені спеціяльно осудженню „нечистих" фільм. Збори приняли одноголосно резолюції проти „нечистих" фільм. Приняли їх без довгої дискусії. Один з бесідників сказав, що в тому місті ставили тоді в двох театрах дві фільми: одна з них „чиста", друга „нечиста".

По зборах усі жінки пішли до фільмового театру. Всі пішли до одного театру. Де ставили „нечисту" фільму.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

НЮ ЙОРК, Н. Й. Українське Запомогове Тов. Дністер, від. 361, повідомяє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що місячні збори відбудуться в суботу, 8-го лютого, в У. Н. Домі, 217-219 Іст 6-та вул. Відкриття зборів точно в годині 8-мій ввечір. Кождий член обовязково має бути на цих зборах і вирівнати свої належитости. Хто не забрав тікетів на баль хай забере на цих зборах, бо ці тікети є обовязкові. Хто має кандидатів на членів просимо привести на час. — Д. Костишин.

ПАЛМЕРТОН, ПА. Бр. св. О. Николая, від. 369, подає до відома всім своїм членам, що збори відбудуться у вівторок, 11 лютого, в годині 6:30 ввечір. Просимо всіх членів приходити на збори, а ні, то будуть карані згідно зі статутом як було ухвалено на річних зборах, по 25 ц. Ті, що довгують, щоб старалися якнайскорше вирівнати свій довг. Подаємо до відома, що на річних зборах вибрано такий уряд на 1936 рік: Ілько Березяк, предс.; Микола Ґрещишин, заст.; Олекса Патер, кас.; Іван Сидорак заст.; Михайло Куба, секр.; Андрій Деркач, заст.; Ігнат Климишин, Семен Деркач і Володимир Мороз; контрольори; Олекса Патер ,доз. хорих; Дм. Мільковиич, дверник. Збори мають відбуватися так, як було ухвалено, все по „пейді". — Michael Kuba, Sec., 687 Princeton Ave., Palmerton, Pa.

Лев Ясінчук.

СТАН ОСВІТИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ПОЛЬЩІ

Для піддержання духового звязку українців на світі треба конче, щоби вони мали завжди з першого джерела відомости про всі прояви національного життя в їхньому материку. Очевидно, що за материк може українець уважати ту частину української землі, де йде не хвилевий, примхами чи політичною тактикою викликаний, але безупинний рух і поступ у напрямі остаточних цілей нації. Без кожночасної орієнтації в настроях, потребах, вимогах материка можуть відбити від нього українці попасти в однобічність, або справи далекорядні, чи блескотливі, хвилево приманливі переплутати з першорядними, основними.

Нація, що не хоче бути на світовій арені предметом, але підметом, мусить мати всі дані, щоби її можна було причислити до культурних націй. Серед проявів, що рішають про культуру якогось народу, перше місце займає загальна освіта. Це зрештою тепер загально відома дійсність і правда. Американські українці живуть під тим оглядом у таких корисних умовинах, що їм важко було би без окремого реферату відчути, що є десь менші корисні відносини в освітній ділянці. Тому треба конечно кількома штрихами показати умовини розвитку освітньої справи на українських землях у Польщі.

Відома річ, що чим більше вчителів працює в якійсь школі, чим менше дітей припадає на одного вчителя, тим вищатніша сама наука. У Польщі поділені вселюдні школи (public school) на три ступні. Найнижчий ступінь — це одно й дво-клясові школи з одним і двома вчителями; середній (II) — це три й чотиро-клясові школи з трома й чотирма вчителями; найвищого ступня (III) — це пять, шість і сімклясові школи з 5, 6, 7 і більше вчителями. Одноклясові школи (де всі відділи вчив один учитель), так добре відомі по наших селах, давали найменшу освіту. Там треба було кожну з трьох кляс повторяти по два роки. Вже трохи краще було у дво-клясових школах при двох учителях. Там ходили діти по одному рокові до І-го, ІІ-го, ІІІ-го й IV-го відділу, а тільки до V-го два роки. У вищеступневих школах була поставлена наука ще краще. Інша річ, що вищеступневих українських шкіл по наших селах майже зовсім не було. Декуди користали наші діти з вищеклясових міських польських шкіл. Були це особливо ті діти, що хотіли йти до середніх шкіл (high school) або до ремесла.

Тепер погіршилася навіть та мізерія. Міністерство освіти змінило дотеперішні 5-відділові „двоклясівки" на 4-відділові. На практиці це так, що діти мають ходити по рокові до першої і другої кляси; у третій клясі мають бути два роки, а в четвертій... 3 роки! На таку науку присуджені 780,000 дітей! Але не досить того; міністерство дозволяє перемінювати 3-клясові школи (з трьома вчителями) на 2-клясові (з двома вчителями), а вище орґанізовані школи (III-го ступня) зменшити на школи II-го ступня. Очевидне, що така практика, це явний упадок шкільництва не тільки під орґанізаційним, але й під науково виховним оглядом.

Ідеєю тепер обовязуючого шкільного закону в Польщі була т. зв. одноціла школа, значить — з одної школи можна би переходити до вищої (з народньої до середньої, а з середньої до високої — університету). Тимчасом орґанізаційно зменшена вселюдна школа не дає потрібного знання до поступлення до середньої школи.

Не досить того. Число вчителів не підноситься рівномірно зі зростом дітей, обовязаних до школи. В 1929-30 році було 65,500 учителів. Відповідно до зросту числа дітей число вчителів мало збільшитися в 1934 р. принайменше на 18,000, а збільшилося рівно на... тисячу! Якби на одного вчителя мало припасти аж по 50 дітей, то колиб погодитися з тим, що міліон дітей остається поза школою, треба би на цей рік 93,000 учителів; отже недостає 26,500 учителів. (Якби всі діти мали ходити до школи, то треба би 105,000 учителів). Ніби вони є (20,000), але ходять без заняття, бо їх не приймають до служби, або наганяють, і то — головно українців.

Великою перешкодою у правильному розвитку шкільництва є теж недостача шкільних кімнат. Їх не прибуває, але навіть меншає, бо деякі старі шкільні будинки до нічого. На потрібних 75,000 наукових кімнат у 1935 р. було всього 65,-617. Якби рахувати по 50 дітей на одного вчителя, то не доставалоб 40,000 кімнат. Але є 5,957 таких шкіл, що на одного вчителя припадає від 80 до 120 дітей, а в 241 школах від 121 до 180, при чому були і школи, де на одного вчителя припадало 180 до 230 дітей.

Тому то навіть польська преса, навіть та, що прихильна урядові, підносить, що стан вселюдного шкільництва в Польщі просто катастрофальний.

Число дітей у шкільному віці зросло з 3,900,000 з 1929 р. на 5,400,000 у 1935 р. Отже коли число обовязаних до школи дітей зросло на півтора міліона, то число дітей, що дійсно ходять до школи, зросло тільки на 940,-000. Крім того 200,000 дітей не знайшли місця у школі наслідком малого числа кляс. Ці недостачі спричинили, що вже на 1935—36 рік поверх міліон дітей остається поза шкільною наукою. Іншими словами: 10% природнього приросту населення Польщі засуджені в сьогоднішніх часах на досмертну безграмотність і темноту! Шкільний примус на ділі не існує; його не виконується, хіба, що інспектор хоче покарати якогось свідомого українця, чи якесь рухливе село.

Безперечно, що упадок шкільництва в Польщі йде впарі з цифрами державного буджету на шкільництво. Ці цифри кожного року спадають: у 1930—31 р. шкільний буджет признaчував 431,742,-000 зл., а в 1934—35 вже тільки 285 міл. 736 тисяч зл. Видатки громад та інших тіл, що обовязані давати на річеве утримання шкіл, виносили 1929—30 р. 175 міл. 911 тисяч зл., а н. пр. 1934—35 р. вже тільки 96 міл. 979 тисяч зл.

Такий формальний бік справи. А дійсний?

Керманичі освіти видумали собі модерного коника: „державницьке виховання". Всякі каріеровичі, що вміють знайтися в кожному положенні — мали поле до попису у всяких шопках, занедбуючи зовсім наукову сторінку. Вже й не говорити про виховну сторінку. Виховувати характер, творити чесну людину, про це педагоги Польщі мусили до тієї міри призабути, що самим полякам те все остогидло. А щож говорити про українців, що за теперішніми статистичними даними мають усього 470 українських шкіл; що не мають своїх учителів у відповідній скількості; що мали всього 5 державних українських середніх шкіл (ґімназій), з яких закрили в часі „пацифікації" (1930 р.) ґімназію в Тернополі, а наслідком переміни шкільництва зліквідували кількадесять відділів. Що мають казати українці, що ще й до сьогодні не мають ані одної фахової школи (крім літом відкритого ліцею в Черниці), ані одного передшкілля; що за приняття кількох українських студентів до львівського університету треба робити Бог-зна які заходи!

Так з грубшого представляється стан державної освіти на українських землях у Польщі. Ці відносини, що запанували незрушимо в Польщі, мало нас обходилиб, якби від того не терпіла наша молодь, якби це не мало пімститися на найвищій будучності. Крайнє занедбання шкільного відтинка на ділі зводить населення Польщі до аналфабетів. Постословна фанфаронада з приводу шкільної реформи (1932 р.), що тільки знищила попередні форми, а нових, дійсних не встані поставити справи не поправляє. Наслідком того наш нарід засуджений на безграмотність, а вступ до середнього та промислового шкільництва нашій молоді унеможливлений.

ПОДЯКИ.

Я, нижче підписаний член тов. Згода, 294 від У. Н. Союза, складаю сердечну подяку головним урядникам нашої організації за уділення мені допомоги з фонду запомогового в сумі $25. Бажаю якнайкращого успіху У. Н. Союзові. Також дякую місцевим урядникам за їх труд.

Павло Вовк.

Я, нижче підписана членкиня 204 від. У. Н. Союза, складаю щиру подяку головним урядникам нашої організації за уділення мені допомоги з фонду запомогового в сумі $25. Бажаю якнайкращого успіху У. Н. Союзові. Також дякую місцевим урядникам за їх труд.

Станислава Гурин.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

ДІТРОЙТ, МІШ.

Відділ Союза Українок і новий твір Ольги Кобилянської.

Про „Апостола черні" О. Кобилянської, як про один з більших недрукованих ще творів славної письменниці, українське громадянство знало вже віддавна.

Навіть початкові розділи цієї повісти були колись друковані в Новій Україні, що свого часу виходила в Чехословаччині. Та недостача фондів припинила видавання журналу, а тимсамим загородила дорогу в світ нашому „Апостолові".

Звістенька згадувала про цей твір редакторка „Жіночої Долі" пані О. Кисілевська, приятелька письменниці. Але ані її щирі завваги, ані бажання письменниці побачити свій більший твір друкований, не помогли „Апостолові" і він, дожидаючи догідніших часів, лежав захований у шуфляді письменого столика.

Та якеж було здивування нашого жіноцтва, коли в розмові про письменницю з нашою недавною гостею Матірю Севериною, довідались, що „Апостол черні" щасливо дістався до Америки.

Хоч може й була добра воля розповсюднити його гарними принаднивими книжечками, то однаке, зважаючи на кошти американського видання, друкування твору понехано.

І Мати Северина, вертаючися до Галичини, мусіла забрати з собою назад рукопис, щоб знову там дожидав ясніших днів. Одначе з такою невідрадною біографією „Апостола" не могли погодитись члениці з 23-го відділу Союза Українок у Дітройті. Вони врадили закупити рукопис на власність, щоб тим чином помогти письменниці, яка під теперішню пору знаходиться в невідрадному положенні, а тимсамим приступити до видання твору.

Пішли листи одні за одними, а з ними запити про ціну рукопису, про кошти видання й накінець радісна вістка від Матері Северини: — „Рукопис пішов до коректи; друкуватиме редакція „Нового Часу" у Львові".

А ось кілька слів з листа Шановної письменниці: — „Тішуся, що моя більша працл „Апостол черні" побачить світ, і то завдяки моїм посестрам з Америки, а головно 23 від. Союза Українок в Дітройті". Слід зазначити, що 23 від. С. У. гуртує біля себе поверх 80 члениць, спомагає українські народні інституції на рідній землі, як також і на еміґрації, передплачує три жіночі часописи для відділу, та старається поширити українську культуру й мистецтво між чужинцями. **М. Б.**

Апфельбавма напали на дорозі бандити.

— Ой! — борониться жид — я не маю при собі ні зломаного цента. Панове, можу для вас зробити одно: поручатиму цю дорогу всім моїм знайомим.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ.

НЮАРК, Н. ДЖ.

На Рідну Школу.

З різдвяної збірки на ріжні народні цілі укр. кат. церква призначила $15 на Рідну Школу та вислала ті гроші через Обєднання.

МЕНВІЛ, Р. АЙ.

На інвалідів.

З нагоди спільної вечері, яка відбулася 11. січня в Українськім Народнім Домі, приявні гості не забули про тих, що боронили недавно нашу рідну землю, та зложили на інвалідів $5.50. Марія Якубів і Юстина Бурак занялися збіркою. Гроші вислано через Обєднання.

Громадянин.

ЙОНКЕРС, Н. Й.

Коляда на Рідну Школу.

Попри коляду на церкву колядники зібрали $20 на Рідну Школу.

Жертвували: церква $10; д-р Л. Мишуга $2; по $1: о. М. Кінаш, Анна Петришин, П. Гарасимів, В. Волошин, В. Мандзій; по 50 ц.: Ксеня Ващак, М. Ковальчук, Г. Сакала, Т. Мадараш, О. Бабій; по 25 ц.: Г. Білий, С. Скробала. Разом $20.

Гроші вислано до краю через Обеднання.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

ЧЕСТЕР, ПА. Бр. св. Арх. Михаїла, від. 352, повідомляє своїх членів, що звичайні місячні збори відбудуться в неділю, 9-го лютого, в годині 2-гій пополудні, в галі парохіяльній, 3-та і Гарвік вул. На тих зборах повинен бути кождий член, бо маємо дуже важні справи до полагодження. Просимо всіх членів прийти на означений час. — Михайло Ковальчук, секр.

СПЕКТРАЛЬНА АНАЛІЗА.

Дивитись і видіти це дві окремі річи. Можна дивитись і не видіти. Пересічний чоловік дивиться на сонце чи звізди і бачить ясний кружок або блискучу точку і більше нічого поза цим не видить. Але астрономи при помочі інструменту, який зветься спектроскоп, розкладають промінї світла, які приходять до нас від сонця і звізд, і видять там металі і ґази, з яких багато є тут на нашій землі. Кождий металь і ґаз, якщо розпалений, видає з себе своє світло, в якім є його питомі лінійки. Ці лінійки показує спектроскоп і при його помочі пізнаємо, що знаходиться на сонці чи на звіздах. Коли вчені знайдуть спектроскопом нові лінійки світла, тут іще незнані, вони палять ріжні металі, каміння і глини перед спектроскопом, аж доки не дістануть такі самі лінійки. В цей спосіб показали нам звізди, як знайти алюміній, цей легкий, білий металь, з якого роблять нині багато річей, а між ними кухонні начиння. Спектральна аналіза сонця вказує нам новий, тут досі незнаний ґаз, якого вчені почали негайно шукати і знайшли гелій, легенький, незапальний ґаз, яким нині наповняють цепеліни. Сам спектроскоп це дуже простий інструмент. Складається він із склянних призм (тяте шліфоване скло). Ці призми розкладають світло на ріжні краски. Багато з нас бачили це вдома, коли світло сонця впаде на шліфоване зеркало. Вартість діяманту полягає лише на цім, що він розкладає світло на його складові части і показує нам червоні, сині, жовті, зелені і помаранчеві краски. Без огляду на те, якого сильного спектроскопу ми вживалиб, глянувши на мясарські вироби П. Стасюка, ми все побачимо, що вони зроблені з натуральних, чистих складників, а головно зі свіжого мяса.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

Малий Івась лежить хорий. Мама сидить коло нього й оповідає йому байки. Вкінці мама встає і каже:

— Тепер, Івасю, мама піде приготовити вечерю, а з тобою хай буде добрий ангел-хоронитель...

— Мамо — каже Івась — можеб ангел приготовив вечерю, а ти лишися й оповідай мені байки.